

Paweł Falenta¹

ORCID ID: 0000-0002-7484-3604

OBOWIĄZEK WYŚLUCHANIA PRZEZ SĄD PODEJRZANEGO PRZED ORZECZENIEM WZGLĘDEM NIEGO ŚRODKA ZABEZPIELAJĄCEGO – GŁOSA DO PUNKTU 1 WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO Z 19 SIERPNIĄ 2020 R. (K 46/15)

ABSTRACT

Legal obligation of the court to hear the suspect before adjudicating a security measure against him – gloss to item no. 1 of the judgment of the Constitutional Tribunal of the Republic of Poland of August 19, 2020 (case file no. K 46/15)

The gloss is an attempt to present the approving stance of the author on the judgment of the Constitutional Tribunal of the Republic of Poland. It concerns the issue of appropriate procedural protection of rights of a suspect in case of his insanity. The author emphasizes the most important elements of the Polish Ombudsman's motion in this case, analyzes the legal aspects of the regulations in question and summarizes the most important theses of the judgment in relation to their validity.

¹ Prawnik, wykładowca Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, biegły sądowy z zakresu audytu i kontroli, zamówień publicznych oraz przestępczości urzędniczej.

Keywords: security measures, rights of a suspect, the decision of the Constitutional Tribunal of the Republic of Poland, hearing, fair defense

Słowa kluczowe: środki zabezpieczające, prawa podejrzanego, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, wysłuchanie, realna obrona

I. Założenia wniosku RPO

Przedmiotem niniejszej glosy aprobującej jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 sierpnia 2020 r. w sprawie K 46/15², w którym trybunał orzekł, że *art. 374 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 380 w związku z art. 354 pkt 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązkowej obecności podejrzanego, o którym mowa w art. 380 tej ustawy, na rozprawie w sprawie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 41 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.*

Podstawą do orzekania trybunału w tym przedmiocie był wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich z 23 grudnia 2015 r. (znak: 11.566.2.2015.KŁSIMK)³. Rzecznik, argumentując swój wniosek, odniósł się do art. 354 pkt 2 k.p.k.⁴, który stanowi, że wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających kierowany jest na rozprawę, a tylko jeśli okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości, sprawa w tym przedmiocie może być rozpoznana na posiedzeniu. Zwróciwszy uwagę, że przepis ten stanowi *lex specialis* względem art. 339 § 5 k.p.k. i wprowadza szczególną regulację dotyczącą udziału w posiedzeniu podejrzanego: jest on co do zasady obowiązkowy, chyba że z opinii biegłych wynika, że byłby niewskazany, podejrzanym bierze jednak udział w posiedzeniu, jeżeli sąd uzna jego udział za konieczny, przy czym rozpoznanie sprawy na posiedzeniu bez udziału podejrzanego może nastąpić zatem tylko wyjątkowo⁵. Jak zaznaczył rzecznik, ustawodawca przewidział odmienne zasady udziału podejrzanego, w sytuacji kiedy wniosek prokuratora o zastosowanie środków zabezpieczających kierowany jest na rozprawę, zgodnie bowiem z art. 374 § 1 k.p.k. (w zw. z art. 380 k.p.k.) oskarżony (podejrzanym) ma prawo brać udział w rozprawie, a w określonych sytuacjach przewodniczący lub sąd mogą uznać jego obecność za obowiązkową (rozszerzenie kontradyktoryjności postępowania). Zdaniem rzecznika na sądzie powinien spoczywać obowiązek wysłuchania na rozprawie podejrzanego. Pozostawienie tej kwestii w sferze uznania nie spełnia standardów wypracowanych przez Trybunał Konstytucyjny. Sąd, orzekając o przymusowym leczeniu psychiatrycznym sprawcy, powinien go wysłuchać,

² Dz.U. z 2020 r. poz. 1458.

³ <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/view/sprawa.xhtml?%26pokaz=dokumenty%26sygnatura=K%2046/15> [dostęp: 31 marca 2021 r.].

⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 534 z późn. zm.).

⁵ *Vide* wniosek RPO, s. 38.

a nie opierać się wyłącznie na podstawie opinii biegłych, tym bardziej że z powodu dysfunkcji, jakie podejrzany może wykazywać, może on nie mieć świadomości znaczenia swego udziału w rozprawie.

II. Wzorzec kontroli konstytucyjnej

Rzecznik w swoim wniosku odniósł się do konstytucyjnego wzorca kontroli, za jaki uznał art. 45 ust. 1 Konstytucji RP⁶, który stanowi, że *każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd*. Uzasadniając swój wniosek, rzecznik podkreślił kilka elementów. Po pierwsze, że Trybunał Konstytucyjny w swym orzecznictwie wskazuje, iż prawo do sądu obejmuje cztery podstawowe elementy: 1) prawo dostępu do sądu; 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd; 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę⁷. Po drugie, zwrócił on uwagę na kwestię wysłuchania, które nie zostało wyrażone w konstytucji, jednak jest powszechnie uznawane za składową prawa do sądu, a korzenie tego prawa odnaleźć można w rzymskiej zasadzie *audiatur et altera pars*, znaczącej dosłownie: niechaj będzie wysłuchana i druga strona; nie ulega wątpliwości, że dopiero wysłuchanie przez ten sąd argumentacji obu stron pozwala mu na analizę sprawy, polegającą na ważeniu argumentów, badaniu przedstawionych dowodów i rozważaniu twierdzeń stron – i tylko taki tok postępowania sądu może być nazwany rozpatrywaniem sprawy⁸. Po trzecie, w kontekście możliwości ograniczenia prawa do sądu (art. 31 ust. 3 konstytucji), w niniejszej sprawie nie ma żadnych przesłanek uzasadniających ograniczenie prawa do sądu wskutek braku obowiązku wysłuchania przez sąd podejrzanego przed orzeczeniem względem niego środka zabezpieczającego [...], ustawodawca powinien takiego podejrzanego otoczyć szczególną gwarancją bycia wysłuchanym⁹. Podsumowując, rzecznik stwierdził, że na sądzie winien w każdym przypadku ciążyć obowiązek wysłuchania na rozprawie podejrzanego przed orzeczeniem względem niego środka zabezpieczającego. Inne rozwiązanie, w tym pozostawienie decyzji w zakresie obowiązkowego udziału podejrzanego na rozprawie do uznania przewodniczącego lub sądu, nie spełnia standardów wypracowanych przez Trybunał Konstytucyjny na gruncie art. 45 ust. 1 konstytucji.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).

⁷ Wniosek RPO, s. 41.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Ze stanowiskiem rzecznika nie zgodził się m.in. Marszałek Sejmu, stwierdzając, że zaskarżona norma prawna spełnia wymogi gwarancyjne wynikające z art. 45 ust. 1 konstytucji oraz że do tej pory, jeśli zauważano problem konstytucyjny związany z osobistym udziałem stron w czynnościach procesowych, zawsze dekodowano standard zapewnienia jednostce prawa do bycia wysłuchaną, nie zaś bezwzględnego obowiązku jej wysłuchania.

III. Analiza prawna zaskarżonych przepisów k.p.k.

W celu dokonania oceny glosowanego wyroku należy odnieść się do przepisów kwestionowanych przez rzecznika. Artykuł 374 § 1 k.p.k. stanowi, że *oskarżony ma prawo brać udział w rozprawie. Przewodniczący lub sąd mogą uznać jego obecność za obowiązkową*, a zgodnie z art. 380 k.p.k. *przepisy dotyczące oskarżonego stosuje się odpowiednio do osoby, której prokurator zarzuca popełnienie czynu zabronionego w stanie niepoczytalności i wnosi o umorzenie postępowania oraz o zastosowanie wobec niej środków zabezpieczających*. Oskarżony, mając prawo do udziału w rozprawie, a nie obowiązek, stawiający się na niej, może w każdym czasie opuścić salę rozpraw bez narażania się na negatywne konsekwencje procesowe z tego względu¹⁰. W doktrynie podkreśla się także, że przepis art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k. wprowadził modelową zmianę w zakresie udziału oskarżonego w rozprawie głównej, stanowi odwrócenie dotychczasowej podstawowej reguły i przewiduje prawo oskarżonego (a zatem brak obowiązku) udziału w rozprawie, a wprowadzona zmiana jest konsekwencją rozszerzenia kontradyktoryjności postępowania sądowego, wyrazem rezygnacji z nadmiernie rygorystycznego podejścia do oskarżonego, urealnieniem jednego z przejawów prawa do obrony¹¹. Z kolei art. 380 k.p.k. nadaje osobie niepoczytalnej odpowiednie uprawnienia oskarżonego, choć takiego statusu w postępowaniu on nie posiada (*vide* art. 71 § 2 k.p.k.). Jak podkreśla się w doktrynie, osoba, wobec której został skierowany wniosek, nie ma również na rozprawie głównej statusu podejrzanego, ten bowiem jest jej przyznany wyraźnie jedynie w razie rozpoznania wskazanego wniosku na posiedzeniu (art. 354 pkt 2 k.p.k.)¹². Zauważa się przy tym, że w kontekście rozwiązania normatywnego przewidzianego w komentowanym przepisie trudno zrozumieć pominięcie w nim, przewidzianego w art. 354 pkt 2 k.p.k., wyłączenia osoby niepoczytalnej, której wniosek dotyczy, od udziału w rozprawie wtedy, gdy według opinii biegłych byłoby to niewskazane. Celowość sprowadzania na rozprawę osoby pozbawionej możliwości świadomego uczestniczenia w czynnościach sądowych i rozpoznania sensu, i znaczenia tego, czego sąd od niej oczekuje, jest w najwyższym stopniu wątpliwa, a powinna być całkowicie wyłączona wtedy, gdy może wpłynąć na pogorszenie stanu psychicznego, w jakim osoba ta znajduje się aktualnie¹³.

Kluczowy w niniejszej analizie jest jednak art. 354 pkt 2 k.p.k.¹⁴. Jak wskazuje się w literaturze, kwestię udziału podejrzanego w rozprawie reguluje wspomniany już

¹⁰ J. Zagrodnik, *Komentarz do art. 374 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2020, teza A.1 i A.3.

¹¹ A. Ważny, *Komentarz do art. 374 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2020, teza III.

¹² R. Ponikowski, J. Zagrodnik, *Komentarz do art. 380 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2020, teza 2.

¹³ *Ibidem*, teza. 3.

¹⁴ W wypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających stosuje się odpowiednio przepisy niniejszego rozdziału z następującymi zmianami: [...] wniosek kieruje się na rozprawę, chyba że w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości, a prezes sądu uzna za celowe rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego; podejrzanemu nie bierze udziału w posiedzeniu,

przepis art. 380 k.p.k., a zatem obecność podejrzanego jest zasadniczo jego uprawnieniem (art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k.), choć ustawa przewiduje także niekiedy taki obowiązek (por. art. 374 § 1 zd. 2 k.p.k., art. 374 § 1a k.p.k.)¹⁵. Podejrzanym nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny. Jak wskazuje się w doktrynie, brak udziału podejrzanego w posiedzeniu jest uzasadniony w sytuacji, gdy jego stan uniemożliwia mu zrozumienie przebiegu posiedzenia, gdy udział w posiedzeniu miałby negatywny wpływ na jego zdrowie albo gdy sam podejrzanym zagrażałby innym osobom. Tym niemniej przepis ten rodzi wątpliwości, które podkreślił m.in. Sąd Najwyższy, stwierdzając, że *w sytuacji, gdy orzeka się o pozbawieniu człowieka wolności przez umieszczenie go w zakładzie psychiatrycznym, należy umożliwić mu realnie obronę, w tym przez możliwość osobistego wypowiedzenia się przed sądem rozstrzygającym w tej kwestii, a odstępstwo od tego może następować wyjątkowo i tylko przy zachowaniu wszelkich wymogów prawa procesowego*¹⁶. Za rozważną oceną stosowania art. 354 pkt 2 k.p.k. opowiedział się również Sąd Najwyższy, określając, że *z treści art. 354 pkt 2 k.p.k. wynika, że jeżeli z opinii biegłych nie wynika, iż udział podejrzanego w posiedzeniu jest niewskazany, to posiedzenie winno odbyć się z udziałem podejrzanego, na równi z prokuratorem i obrońcą. Udział podejrzanego [...] winien stać się konieczny wtedy, gdy jego obecność może wpłynąć na prawidłowość ustaleń co do trafności rozstrzygnięcia, a więc co do konieczności stosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie zamkniętym*¹⁷. Także z innego orzecznictwa wynika, że odstąpienie od udziału podejrzanego w posiedzeniu powinno należeć do sytuacji zupełnie wyjątkowych (wyrok SN z 17 marca 2015 r., V KK 337/14, Legalis 1213102; postanowienie SN z 18 lutego 1998 r., II KKN 391/97, OSNP 10/98, poz. 14, KZS 1998, nr 11, poz. 15; postanowienie SA w Krakowie z 22 lutego 1995 r., II AKz 58/95, KZS 1995, nr 3–4, poz. 63)¹⁸. Ponadto zwrot „w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości” należy rozumieć w ten sposób, iż dowody obciążające, jakie zostały zgromadzone w trakcie postępowania przygotowawczego, nie pozostawiają cienia wątpliwości co do sprawstwa i niepoczytalności podejrzanego. Samo przyznanie się podejrzanego do zarzucanego czynu, chociaż stanowi istną okoliczność, nie powinno mieć jednak decydującego znaczenia i powinno być rozważone w kontekście całokształtu materiału dowodowego, jaki został zgromadzony w danej sprawie¹⁹. Jak zwraca uwagę D. Świącki, przesłanka polegająca na tym, że popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili

jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny; pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniu.

15 W. Jasiński, *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2020, teza II.13.

16 Postanowienie SN z 5 kwietnia 2011 r., IV KKN 652/00, Legalis 443623.

17 Postanowienie SN z 19 września 2018 r., V KK 429/17, Legalis 1838371.

18 Za K. Wytrykowski, *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, teza III.5.

19 K. Eichstaedt, *Środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, wątpliwości związane z orzekaniem*, Prok. i Pr. 2016/12, s. 75–94.

czynu nie budzą wątpliwości, jest spełniona, jeżeli w świetle zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego już w fazie wstępnej kontroli wniosku dokonanej przez prezesa sądu, przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego nie rodzą się wątpliwości co do popełnienia przez podejrzanego zarzucanego mu czynu oraz jego niepoczytalności, a powstanie wątpliwości skutkować musi skierowaniem sprawy na rozprawę²⁰.

IV. Istotne elementy rozstrzygnięcia TK

Mając na uwadze argumenty ujęte we wniosku rzecznika, Trybunał Konstytucyjny uznał niekonstytucyjność przepisu wg treści wskazanej w pkt I glosy. Argumentacja ujęta w uzasadnieniu wyroku TK poruszała kilka istotnych kwestii. Po pierwsze, trybunał uznał, że art. 45 ust. 1 konstytucji nie był wyłącznym wzorcem kontroli. Trybunał uznał, kierując się regułą procesową *falsa demonstratio non nocet*, że konieczne było uwzględnienie jako wzorca kontroli także art. 41 ust. 1 konstytucji, który stanowi, że każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą, a pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Po drugie, trybunał nawiązał do wcześniejszego wyroku TK z 22 marca 2017 r.²¹, w którym trybunał stwierdził, że obowiązkowy udział podejrzanego w rozprawie głównej stanowi ważną gwarancję z uwagi na to, że środki zabezpieczające, które mogą być względem niego zastosowane, ingerują w podstawowe prawa i wolności obywatelskie. W szczególności niedopuszczalne jest, aby decyzja co do stosowania środka zabezpieczającego, którego istota polega na pozbawieniu możliwości korzystania z konstytucyjnej wolności osobistej, zapadała pod nieobecność osoby, której ta decyzja dotyczy. Orzekanie „pod nieobecność” strony jest wyjątkiem, który nie powinien być stosowany przez prawodawcę w sposób ekstensywny. Po trzecie, trybunał wziął pod uwagę szczególne znaczenie wolności osobistej jako jednego z najbardziej fundamentalnych praw człowieka oraz konieczność stworzenia wobec osób niepoczytalnych szczególnych gwarancji, zapobiegających arbitralności orzekania o środkach zabezpieczających. Trybunał miał także na uwadze, że środki zabezpieczające należą do kategorii środków reakcji karnoprawnej, przez co muszą być obudowane szczególnie silnymi rozwiązaniami gwarancyjnymi, które wykluczą ryzyko stosowania ich w sposób dowolny, z naruszeniem zasad adekwatności oraz konieczności. Trybunał uznał, że im głębiej określony środek prawny ingeruje w konstytucyjne wolności i prawa osobiste osoby, wobec której jest stosowany, tym surowsza musi być ocena przez trybunał przyznanych przez ustawodawcę gwarancji ochrony tych wolności i praw. Przemawia to za tym, by orzeczenia sądów określające zakres swobody korzystania z wolności osobistej, a zwłaszcza orzeczenia w sprawie pozbawienia tej wolności, nie zapadały pod nieobecność osoby,

²⁰ K. Eichstaedt, *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świącki, LEX 2021, teza 6.

²¹ SK 13/14, OTK ZU A/2017, poz. 19.

której dotyczą. Po czwarte, ocena zakwestionowanego rozwiązania uwzględniła także stan psychiczny podejrzanego. Postępowanie to dotyczy dotkniętego chorobą psychiczną lub innego rodzaju dysfunkcją psychiczną sprawcy, co do którego prokurator uznał, że zachodzi przesłanka umorzenia postępowania. Istnieje w takiej sytuacji duże prawdopodobieństwo, że znaczenie udziału w rozprawie będzie przez podejrzanego błędnie ocenione. Podejrzanym może nie być świadomy znaczenia rozprawy, bycia wysłuchanym i w efekcie wpływu tej czynności na wynik postępowania. Samo skuteczne poinformowanie o prawie udziału w rozprawie nie jest w związku z tym wystarczające. Za niewystarczający należy przy tym uznać obowiązkowy udział obrońcy. Sąd, orzekając o środkach zabezpieczających, w tym o przymusowym pobycie podejrzanego w zakładzie psychiatrycznym, powinien zatem wysłuchać go osobiście, a nie tworzyć obraz na podstawie opinii biegłych czy stanowiska obrońcy. Rozwiązanie takie nie pozostaje bowiem bez wpływu na czytelność motywów rozstrzygnięcia i możliwość weryfikacji sposobu rozumowania sądu, co z kolei może rodzić podejrzenie o dowolność czy wręcz arbitralność. Po piąte, trybunał podkreślił, że zadanie ustawodawcy powinno polegać na tworzeniu mechanizmów zapobiegających blokowaniu postępowania sądowego wówczas, gdy osoba, której postępowanie dotyczy, podejmuje celowe działania zmierzające do nieuzasadnionego wydłużania postępowania albo nie może w tym postępowaniu wziąć udziału z przyczyn obiektywnych, nie zaś na ograniczaniu katalogu uprawnień proceduralnych w celu maksymalnego przyspieszenia procedur²². Podsumowując, trybunał uznał, że unormowanie postępowania sądowego w sprawie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu nieczytelności i zastosowanie środków zabezpieczających nie zawiera wystarczających gwarancji prawa do wysłuchania, które wiąże się z prawem do udziału w posiedzeniu sądu. W konsekwencji oznacza to naruszenie wyrażonego w art. 45 ust. 1 konstytucji wymogu ukształtowania postępowania sądowego zgodnie z zasadami sprawiedliwej procedury w związku z art. 41 ust. 1 konstytucji.

W zakresie przedmiotowego rozstrzygnięcia warto nawiązać do glosy krytycznej Jana Kluzy²³, której nie podziela autor. Stwierdzono w niej, że w uzasadnieniu wyroku TK wielokrotnie odwoływał się do prawa do bycia wysłuchanym wynikającego z art. 45 ust. 1 i art. 41 ust. 1 konstytucji. Na skutek nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2013 r. ustawodawca co do zasady uznał obecność na rozprawie oskarżonego, a więc i podejrzanego, za ich uprawnienie. Zdaniem autora z przepisów konstytucji nie można wyprowadzić obowiązku uczestnictwa w rozprawie, lecz jedynie prawo do udziału w niej. Zagwarantowaniem tego prawa są odpowiednie przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące m.in. zasad uczestnictwa w rozprawie, zawiadamiania o jej terminie i możliwości prowadzenia rozprawy. W tym zakresie zawarte w kodeksie regulacje należałoby uznać za wystarczające²⁴. W przedmiotowej tematyce wspomnienia wymaga również wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22 marca 2017 r., SK 13/14²⁵, w którym

²² Tu trybunał odwołał się do orzeczeń: z 18 lutego 2009 r., Kp 3/08, OTK ZU nr 2/A/2009, poz. 9, a także do wyroku z 7 grudnia 2010 r., P 11/09, OTK ZU nr 10/A/2010, poz. 128.

²³ J. Kluza, *Glosa do wyroku TK z dnia 19 sierpnia 2020 r., K 46/15*, Prz. Leg. 2021, nr 2, s. 147–156.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Wyrok TK z 22 marca 2017 r., SK 13/14, OTK-A 2017, nr 19

orzekł on, że art. 204 § 1 i 2 w związku z art. 22 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. nr 90, poz. 557, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje prawa do osobistego udziału sprawcy, wobec którego stosowany jest środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w posiedzeniu sądu w sprawie dalszego stosowania tego środka zabezpieczającego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 41 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W zakresie wydanego wyroku TK przygotowywane są zmiany w Kodeksie postępowania karnego²⁶. Ustawodawca proponuje dodanie po art. 374 § 1a k.p.k. paragrafu 1b w następującym brzmieniu: w przypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających obecność podejrzanego na rozprawie podczas czynności, o których mowa w art. 385 i 386 k.p.k., jest obowiązkowa; podejrzany nie bierze udziału w rozprawie, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny (nowelizacja jest w trakcie procedowania).

V. Podsumowanie

Dokonując syntetycznego podsumowania wyroku TK, należy uznać go za słuszny i czyniący zadość wnioskowi RPO i umacnianiu prawa do obrony. Prawa oskarżonego, niezależnie od tego, czy jest on klasycznym oskarżonym czy też zostanie uznany za niepoczytalnego, winny być przejrzyste i nie różnić się między sobą zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym. Co więcej, ochrona praw niepoczytalnego powinna być wzmocniona właśnie z uwagi na jego stan. Sąd co prawda bazuje w tej kwestii na opinii biegłych sądowych, tym niemniej bezpośredni ogląd danej osoby, jej wysłuchanie, poznanie motywów daje dopiero kompleksowy obraz sytuacji, który może się jednak różnić od opinii biegłych czy stanowiska obrońcy. To z kolei może wpłynąć na konkretne decyzje procesowe i ostateczny werdykt. Orzeczenie zasługuje więc na pełną aprobatę, co potwierdzają argumenty przytoczone w powyższej glosie.

²⁶ Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z 23 lipca 2021 r.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 534 z późn. zm.).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).

Wydawnictwa zwarte i czasopisma

Eichstaedt K., *Środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, wątpliwości związane z orzekaniem*, Prok. i Pr. 2016/12.

Eichstaedt K., *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] Świącki D., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX 2021.

Jasiński W., *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, J. Skorupka, Legalis 2020.

Ponikowski R., Zagrodnik J., *Komentarz do art. 380 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, J. Skorupka, Legalis 2020.

Ważny A., *Komentarz do art. 374 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2020.

Wytrykowski K., *Komentarz do art. 354 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020.

Zagrodnik J., *Komentarz do art. 374 k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, J. Skorupka, Legalis 2020.

Orzeczenia

Wyrok TK z 19 sierpnia 2020 r., K 46/15, Dz.U. z 2020 r. poz. 1458.

Wyrok SN z 17 marca 2015 r., V KK 337/14, Legalis 1213102.

Wyrok TK z 22 marca 2017 r., SK 13/14, OTK-A 2017, nr 19.

Postanowienie SN z 18 lutego 1998 r., II KKN 391/97, OSNP 10/98, poz. 14, KZS 1998, nr 11, poz. 15.

Postanowienie SN z 5 kwietnia 2011 r., IV KKN 652/00, Legalis 443623.

Postanowienie SN z 19 września 2018 r., V KK 429/17, Legalis 1838371.

Postanowienie SA w Krakowie z 22 lutego 1995 r., II AKz 58/95, KZS 1995, nr 3–4, poz. 63.